

ARAŞTIRMA/RESEARCH

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLERİ
KULLANMA DURUMU VE GÖRÜŞLERİ*

Hamide AYGÖR** Aliye ÇAYIR***

Alınış Tarihi/Received	Kabul Tarihi/Accepted	Yayın Tarihi/Published
17.03.2019	27.09.2020	30.09.2020

Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:

Aygör H, Çayır A. Hemşirelik öğrencilerinin tıbbi ve aromatik bitkileri kullanma durumu ve görüşleri. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2020; 23(3): 378-382. DOI: 10.17049/ataunihem.540705

ÖZ

Amaç: Bu çalışma, hemşirelik mesleğinin geleceği olan hemşirelik öğrencilerinin tıbbi ve aromatik bitkileri kullanma durumu ve bu bitkilere ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla planlanmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı olan bu araştırma bir Üniversite'nin 2016-2017 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında yapılmıştır. Araştırmanın evrenini bir üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde 2016-2017 eğitim-öğretim yılında öğretimine devam eden Hemşirelik Bölümü 1. 2. 3. ve 4. sınıf olmak üzere toplam 257 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından literatür bilgileri doğrultusunda hazırlanan ve 21 sorudan oluşan anket formu ile toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar ortamında analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde yüzde ve ortalama kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin yaş ortalaması 20±1.82, %80.2'si kadın, %61.5'i yurtta kalmakta ve %90.7'sinin kronik hastalığı bulunmamaktadır. Öğrencilerin %93'ü tıbbi ve aromatik bitkilerin faydalı olduğunu, %72.8'i hastalanınca tercih ettiğini, %84'ü anne, baba ya da aile büyüklerinin önerisi ile kullandığını belirtmiştir.

Sonuç: Öğrencilerin tıbbi ve aromatik bitkileri çoğunlukla aile büyüklerinin önerisi ile kullandıkları belirlenmiştir. Bu bitkilere erişimde güvenilir kaynaklardan öneri alınması ve uygun ölçütlerde kullanılması gibi konularda toplumun bilinçlendirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aromatik bitkiler, hemşirelik, öğrenci, tıbbi bitkiler

ABSTRACT

Nursing Students' Usage Status and Opinions about Medicinal and Aromatic Plants

Aim: This study was planned to determine the approaches of nursing students as the future of nursing profession to the use of medicinal and aromatic plants, and their opinions related to these plants.

Methods: This descriptive research was conducted at a University in the spring semester of 2016-2017 academic year. The universe of the research consisted of 257 students who are in 1st, 2nd, 3rd and 4th classes of Department of Nursing in Faculty of Health Sciences of a University in 2016-2017 academic year. The data were collected through the 21-question questionnaire prepared by the researchers based on the literature. The data were also collected self-reportedly using the questionnaire. The data obtained from the study were analysed on computer, and percentages and mean values were used in evaluating the data.

Results: The average age of the students was 20±1.82, 80.2% of them were female, 61.5% of them resided in student residence and 90.7% of them did not have any chronic disease. 93% of the students stated that medicinal and aromatic plants are beneficial and 72.8% of them stated that they prefer the use of medicinal and aromatic plants when they are sick, and 84% of them stated that they use medicinal and aromatic plants with the advice of their mother, father or other elders in their families.

Conclusion: It has been determined that students often use medicinal and aromatic plants with the advice of their elders. It is recommended to raise awareness of the community on such issues as getting recommendations from reliable sources for access to these plants and using them on appropriate criteria.

Keywords: Aromatic plants, nursing, student, medicinal plants

*Bu çalışma 09-12 Mayıs 2017 tarihleri arasında Konya'da düzenlenen 1. Uluslararası Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

****Sorumlu Yazar:** Necmettin Erbakan Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği AD, (Dr.Öğr. Üyesi) Orcid ID:0000-0001-7920-6279 e-posta: hamidedindas@hotmail.com

*** Necmettin Erbakan Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelikte Eğitim AD, (Dr. Öğr. Gör.) Orcid ID: 0000-0003-0760-4248, e-posta: aliye.cyr@gmail.com

GİRİŞ

İnsanoğlu var olduğundan beri gerek sağlığı koruma, gerekse de sağlık sorunlarının çözümü için birçok yönteme başvurmuştur. Tıbbi ve aromatik bitkiler de bu yöntemlerden biridir (1). Günümüzde, bilimsel çalışmalarda tıbbi ve aromatik bitkilerin önemli tedavi potansiyelinin olduğunun belirtilmesi ile birlikte bu bitkiler en çok tercih edilen tedavi seçeneklerinden biri haline gelmiştir. Doğuştan beklenen yaşam süresinin artışına paralel olarak, kronik hastalıklarda ki artış, yeni tedavi teknolojilerinin yüksek maliyeti, güncel bakım ve tedavi yöntemlerinin etkilerine karşı duyulan korkular, tıbbi ve aromatik bitkilere yönelimi büyük ölçüde arttırmıştır (2).

Tıbbi ve aromatik bitkilere ilginin artması, hemşire araştırmacılarının bu konuya yönelik araştırmalar yapmasını teşvik etmiştir. Ülkemizde hemşirelik alanında tıbbi ve aromatik bitkilerle ilgili, özellikle hemşirelik lisans üstü eğitiminde yapılan tez çalışmaları ve konuyla ilgili derlemeler, tıbbi ve aromatik bitkiler konusuna ilginin hemşirelik alanında giderek arttığını kanıtlar niteliktedir (2-7). Şentürk (2020) yaptığı çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin %100'ünün hayatlarının herhangi bir döneminde bitkisel ürün kullandığını, bildikleri bitkiler arasında ilk beşinin; nane (%93.9), ıhlamur (%86.0), adaçayı (%76.3), kekik (%63.2), kuşburnu (%71.1) ve papatya (%50.0) olduğunu belirtmiştir (8).

Klinikte çalışan hemşirelerin de hastaların bu bitkilere karşı olan tutumuna duyarlı olmaları gerekmektedir. Bunu başarabilmek için ise, ilk önce hemşirenin bu bitkilere karşı kendi kişisel bakış açısını anlaması gereklidir. Çünkü; hemşirenin kendi kişisel bakış açısı, değerleri ve inançları hasta bakımı ile ilgili kararlarını ve tutumunu etkiler (9). Hemşirelerin bu bitkilerin etkisi, kullanım ölçüsü ve sıklığı gibi konularda bilgilerini arttırmaları ve hastaların bu bitkileri kimin önerisi ile, nasıl ve hangi ölçüde kullandıklarını sorgulamaları gerekmektedir. Ayrıca kullanılan bu bitkiler hastalar tarafından doğal ve güvenli olarak algılandığı için özellikle toksik, alerjik ve yan etkilerinin de olabileceği konusunda hastalar bilinçlendirilmelidir (1,2).

Ülkemizde tıbbi ve aromatik bitkiler oldukça yaygın olarak kullanılmakla birlikte kullanılan bu bitkilerin ne olduğu, ne sıklıkta kullanıldığı ve hemşirelerin bu konudaki görüşlerinin ne olduğuna dair yeterli çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle, çalışma hemşirelik mesleğinin geleceği olan hemşirelik öğrencilerinin tıbbi ve aromatik bitkileri kullanma

durumu ve bu bitkilere ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi: Bu çalışma, tanımlayıcı tiptedir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini bir üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde 2016-2017 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında öğretimine devam eden Hemşirelik Bölümü 1. 2. 3. ve 4. sınıf olmak üzere toplam 370 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş, çalışmaya dahil edilme kriterlerine uygun (Sağlık Bilimler Fakültesi Hemşirelik Bölümü 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencisi, çalışmaya katılmaya gönüllü ve anketi eksiksiz doldurmuş olma) olan 257 öğrenci ile çalışma tamamlanmıştır. Öğrencilerin araştırmaya katılım oranı %64'dür.

Veri Toplama Aracı: Araştırma verileri araştırmacılar tarafından literatür bilgileri doğrultusunda hazırlanan (2,10-15) ve 21 sorudan oluşan anket formu ile toplanmıştır. Bu ankette öğrenciler ile ilgili tanıtıcı özellikler (yaş, cinsiyet, medeni durum, sınıf, ailenin yaşadığı yer, Konya'da yaşanılan yer, anne ve babanın eğitimi ile çalışma durumu, kronik hastalıklar ve maddi durumu algılama), tıbbi ve aromatik bitkilere yönelik sorular (kullanma durumu, en çok kullanılan tıbbi ve aromatik bitkiler, öğrencilerin bu bitkilere yönelik görüşleri) yer almaktadır.

Verilerin Toplanması: Veriler toplanmadan önce 2016-2017 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında öğretimine devam eden Hemşirelik Bölümü 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencileri ile görüşülmüş, çalışma hakkında bilgilendirme yapılmış ve araştırmaya katılmayı kabul edenlerden sözlü onam alınmıştır. Veriler, özbildirim yöntemi ile anket formu kullanılarak toplanmıştır. Anket formlarının doldurulması yaklaşık 10 dakika sürmüştür.

Verilerin Değerlendirilmesi: Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar ortamında analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde yüzde ve ortalama kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü: Araştırmaya başlamadan önce, kurumdan yazılı izin alınmış ve çalışma esnasında Helsingi Bildirgesi'ne uyulmuştur. Veriler toplanmadan önce öğrencilere çalışmanın amacı ve yapıma nedeni ile ilgili bilgi verilerek araştırmaya katılmayı kabul edenlerden sözel onamları alınmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine bakıldığında, öğrencilerin yaş ortalaması 20 ± 1.82 , %80.2'si kadın, %61.5'i yurttan kalmakta ve %90.7'sinin kronik hastalığı bulunmamaktadır. Öğrencilerin %60.3'ünün annesinin ve %32.3'ünün babasının eğitim durumu ilköğretim ve altıdır (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı

Özellikler (n:257)		
Yaş (yıl)	Ort±SS	
	20±1.82	
	N	%
Cinsiyet		
Kadın	206	80.2
Erkek	51	19.8
Sınıf		
1.	102	39.7
2.	55	21.4
3.	54	21.0
4.	46	17.9
Anne Eğitim Durumu		
İlköğretim ve altı	155	60.3
Lise ve üstü	102	39.7
Baba Eğitim Durumu		
İlköğretim ve altı	83	32.3
Lise ve üstü	174	67.7
Kronik hastalık durumu		
Var	24	9.3
Yok	233	90.7

Son yıllarda sağlığı sürdürme ve hastalıkların iyileştirilmesi için tıbbi ve aromatik bitkiler oldukça fazla kullanılmaktadır. Çalışmamızda öğrencilerin en çok kullandığı tıbbi ve aromatik bitkiler ihlamur (%61.1), nane (%43.6) ve adaçayı (%42.8) olarak belirlenmiştir (Tablo 2). Yapılan birçok çalışmada da öğrencilerin bu bitkileri kullandıkları belirlenmiştir (2,8,10,11,13-16). Kılıçhan ve Çalhan'ın (2015) çalışmalarında en çok kullanılan üç baharata verilen yanıtlar arasında nane yer alırken, başka bir çalışmada ise nane (%7.5) dördüncü sırada yer almıştır (13,14). Araştırma sonuçlarından farklı olarak Kaner ve ark (2017) çalışmasında, sorgulanan 95 bitki içinde kuru bitki olarak en çok kullanılan ilk beş bitki sırasıyla karabiber (%37.1), tarçın (%30.1), çörek otu (%28.4), kırmızı biber (%24.5) ve kekik (%23.8) olarak belirtilmiştir (15). Bu sonuçlar doğrultusunda yaşanan bölgenin kültürel yapısı ve coğrafi özelliklerine göre kullanılan tıbbi ve aromatik bitkilerin değişiklik gösterebileceği düşünülmüştür.

Tablo 2. Öğrencileri Kullandığı Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Dağılımı

Kullanılan Tıbbi ve Aromatik Bitkiler*	n	%
Ihlamur	157	61.1
Nane	112	43.6
Ada çayı	110	42.8
Kekik	81	31.5
Maydanoz	78	30.4
Sarımsak	76	29.6
Kuşburnu	71	27.6
Zencefil	67	26.1
Çörek otu	66	25.7
Sahlep	55	21.4
Dereotu	46	17.9
Rezene	32	12.5
Haşhaş	26	10.1
Fesleğen	23	8.9
Isırgan otu	12	4.7

* Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Öğrencilerin %93'ü tıbbi ve aromatik bitkilerin faydalı olduğunu ve %72.8'i hastalanınca öncelikli olarak bu bitkileri tercih ettiğini belirtmiştir (Tablo 3). Ugulu ve Aydın'ın (2011) çalışmasında öğrencilerin %68.5'i tıbbi bitkilerin gerekli olduğunu ve %49.3'ü grip ve soğuk algınlığı gibi hastalıklarda kullandığını belirtmiştir (10). Bu sonuçlar doğrultusunda, kullanım oranının yüksek olmasının sebebi tıbbi ve aromatik bitkilerin bir çok ilacın ham maddesi olduğunun bilinmesi ile ilişkili olduğu düşünülmüştür. Ancak bu bitkilerin kullanılırken miktarına dikkat edilmesi gerektiği, aksi halde son derece toksik ve alerjik etkilere yol açabileceği unutulmamalıdır.

Tablo 3. Öğrencilerin Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Faydalarına ve Tercih Etme Durumlarına Yönelik Görüşlerinin Dağılımı (n:257)

	n	%
Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Faydalı Olduğunun Düşünülmesi		
Evet	239	93.0
Hayır	18	7.0
Hastalık Halinde Öncelikli Olarak Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Tercih Edilme Durumu		
Evet	187	72.8
Hayır	70	27.2

Öğrencilerin %79.4'ü tıbbi ve aromatik bitkilerin bağışıklık sistemini güçlendirdiğini ve %87.7'si bu bitkilerin kullanımı için yeterli araştırma yapılması gerektiğini belirtmiştir (Tablo 4). Bu sonuçlar, geleceğin hemşireleri olacak hemşirelik öğrencilerinin bu bitkilere ilgisini göstermesi bakımından anlamlıdır.

Öğrencilerin %67.7'si tıbbi ve aromatik bitkilerin ders çalışırken motivasyonu arttırdığını, %74.1'i sınavlarda stresi azalttığını ve %82'si stresli durumlarda rahatlatıcı olarak kullanılabileceğini belirtmiştir (Tablo 4). Kutlu ve ark (2008) çalışmasında, sınav esnasında öğrencilere Lavanta aroması inhalasyonu uygulamış ve bu inhalasyon sayesinde öğrencilerin sınav stresi ve kaygısının azaldığı belirtilmiştir (17). Bu durumun tıbbi ve aromatik bitkilere karşı olumlu yaklaşımın, stresin olumsuz etkilerini azaltması ile ilişkili olduğu düşünülmüştür.

Öğrencilerin %99.5'i anne, baba ve aile büyüklerinin, %30.4'ü yakın arkadaşlarının, %15'i komşularının, %47.9'u sağlık personelinin, %24.5'i atarların, %38.9'u internet/televizyon ve %19.1'i gazete/dergi önerisi doğrultusunda tıbbi ve aromatik bitkileri kullandığını ifade

etmişlerdir. Çalışma sonucunu destekler şekilde Ugulu ve Aydın (2011) çalışmasında öğrencilerin %82.6'sı ailelerinden tıbbi bitkiler hakkında bilgi aldığını belirtmiştir (10). Tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanım durumunun, büyük bölümünün (%99.5) anne, baba ve aile büyüklerinin önerisi ile olması, öğrencilerin bu bitkileri kullanma alışkanlıklarını kültürel normların etkilediği düşünülmüştür.

Öğrencilerin %81.7'si başka bir kişiye tıbbi aromatik ve bitki kullanımını önerdiğini, %91.1'i tıbbi ve aromatik bitki kullanımını sonrası herhangi bir yan etki ile karşılaşmadığını, %51.8'i tıbbi ve aromatik bitkilerin zararlı olabileceğini, %93.8'i tıbbi ve aromatik bitkilere ilişkin her hangi bir sempozyum/kongreye katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Sucaklı ve ark. (2014) çalışmasında benzer şekilde öğrencilerin çoğunluğunun (%57.5) bir kişiye tıbbi ve aromatik bitki kullanımını önerdiğini belirtmiştir (11). Araştırma sonuçlarından farklı olarak Kavurmacı ve ark. (2018) çalışmasında öğrencilerin %5.8'i aromaterapiyi kullandığını ifade etmiştir (7). Bu sonuçlar doğrultusunda, öğrencilerin büyük bir kısmının tıbbi ve aromatik bitkiler hakkında olumlu bir görüşe sahip olduğu düşünülmüştür.

Tablo 4. Öğrencilerin Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı (n=257)

Görüşler	Katılıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)
Tıbbi ve aromatik bitkiler sağlık personelinin önerisi olmadan kullanılabilir.	36.6	35.4	28.0
Tıbbi ve aromatik bitkiler ilaç tedavisi kadar etkilidir.	40.8	27.5	31.8
Tıbbi ve aromatik bitkiler bağışıklık sistemini güçlendirir.	79.4	4.7	15.9
Tıbbi ve aromatik bitkiler ilaçla tedavisi mümkün olan hastalıklar için kullanılabilir.	53.7	14.9	31.4
Tıbbi ve aromatik bitkiler ilaçla tedavisi mümkün olmayan hastalıklar için kullanılabilir.	35.0	33.9	31.1
Tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanımı için yeterli araştırma yapılmalıdır.	87.7	5.1	7.1
Tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanımı gerekli tedavinin kullanımını geciktirir.	24.7	34.9	40.4
Tıbbi ve aromatik bitkiler ders çalışırken motivasyonu arttırmada etkilidir.	67.7	6.3	26.0
Tıbbi ve aromatik bitkiler sınavlarda stresin baskılanmasında etkilidir.	74.1	15.1	12.7
Tıbbi ve aromatik bitkiler stresli durumlarda rahatlatıcı olarak kullanılabilir.	82.0	4.7	13.3
Tıbbi ve aromatik bitkiler adaptasyonu arttırır.	55.3	10.6	34.1

Araştırmanın Sınırlılıkları: Bu çalışma sonuçları yalnızca araştırmaya katılan hemşirelik bölümü öğrencilerine genellenebilir. Öğrencilerin cevaplarının güvenilirliği, verdikleri bilgilerin doğruluğu ile sınırlıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaptığımız araştırmada öğrenciler tarafından tıbbi ve aromatik bitki kullanımının yaygın olduğu ve öğrencilerin bu bitkilere karşı olumlu bir görüşü olduğu belirlenmiştir. Ülkemizde tıbbi ve aromatik bitkiler alanında çalışmalar mevcut olup, özellikle randomize

kontrollü çalışmaların yapılmasına gereksinim olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, tıbbi ve aromatik bitkilere yönelik randomize kontrollü çalışmaların yapılması ve bu bitkilerin kullanım amaçları, şekilleri, etkileri ve riskleri gibi konularda hemşirelerin topluma sağlık eğitimi vermesi önerilebilir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Yazar Katkısı: Araştırma fikrinin oluşturulması HA ve AÇ, tasarım ve veri toplama kısmı HA ve AÇ, analiz ve yorum kısmı HA ve makalenin yazımı HA ve AÇ tarafından yapılmıştır.

KAYNAKLAR

1. Acıbuca V, Bostan-Budak D. Dünya’da ve Türkiye’de Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Yeri ve Önemi. Çukurova Journal of Agricultural and Food Sciences 2018; 33(1):37-44.
2. Özdemir H, Öztunç G. Hemşirelik Uygulamalarında Aromaterapi. Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences 2013;5(2):98-104.
3. Çetinkaya B, Başbakkal Z. The Effectiveness of Aromatherapy Massage Using Lavender Oil as a Treatment for Infantile Colic. International Journal of Nursing Practice 2012;18(2):164-9.
4. Gül A, Eti-Aslan F. Ağrı Kontrolüne Kanıt Temelli Yaklaşım; Masaj ve Aromaterapi. Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences 2012;4(1):30-6.
5. Gök MZ, Özdemir L. Romatoid Artrit Ağrı ve Yorgunluğun Yönetiminde Aromaterapi ve Refleksolojinin Kullanımı. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi 2016;13(1):44-9.
6. Bilgiç Ş. Hemşirelikte Holistik Bir Uygulama; Aromaterapi. Namık Kemal Tıp Dergisi 2017;5(3):134-41.
7. Kavurmacı M, Tan M, Kavurmacı Z. Nursing, Midwifery, and Dietetics Students’ Attitudes to Complementary and Integrative Medicine and Their Applications. Medical Journal of Bakirkoy 2018;14(3):300-6.
8. Şentürk S. Sağlık Yüksekokulunda Öğrenim Gören Hemşirelik Birinci Sınıf Öğrencilerinin Bitkisel Ürünlerin Akılcı Kullanımı Hakkındaki Bilgi Düzeyleri. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi 2020;10(2):242-51.
9. Öztürk E, Öztaş D. Transkültürel Hemşirelik. Journal of life Sciences 2012;1(1):293-300.
10. Ugulu İ, Aydın H. Research on Students’ Traditional Knowledge About Medicinal Plants: Case Study of High Schools in Izmir, Turkey. Journal of Applied Pharmaceutical Science 2011;1(9): 43-6.
11. Sucaklı MH, Ölmez S, Keten HS, Yenicesu C, Sarı N, Çelik M. Evaluation of the Usage of Herbal Products among University Students. Medicine Science 2014;3(3):1352-60.
12. Ergin A, Hatipoğlu C, Bozkurt AI, Mirza E, Kunak D, Karan C. ve ark. Uzmanlık ve Tıp Öğrencilerinin Tamamlayıcı-Alternatif Tıp Hakkındaki Bilgi Düzeyleri ve Tutumları. Pamukkale Tıp Dergisi 2011;3:136-43.
13. Kılıçhan R, Çalhan H. Mutfakların Sihri Baharatı: Kayseri İlinde Baharat Tüketim Alışkanlıklarının Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma. Journal of Tourism and Gastronomy Studies 2015;3(2):40-7.
14. Demirçivi BM, Altaş A. Üniversite Öğrencilerinin Baharatlara İlişkin Bilgileri ve Tüketim Tercihleri: Aksaray Üniversitesinde Bir Uygulama. Journal of Tourism and Gastronomy Studies 2016;4(4):88-112.
15. Kaner G, Karaalp C, Seremet-Kürklü N. Determining the Frequency Use of Herbal Products and Factors Affecting The Use Herbal Products Among University Students and Their Families. Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi 2017;74(1):37-54.
16. Şahin N, Aydın D, Akay B. Hemşirelik Öğrencilerinin Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutumlarının Değerlendirilmesi. Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi 2019;8(1):21-6.
17. Koca-Kutlu A, Yılmaz E, Çeçen D. Effects of Aroma Inhalation on Examination Anxiety. Teaching and Learning in Nursing 2008; 3(4): 125-30.